

SKAITA DABU, lai apzinātu tās vērtību

Aiga Naudīga

DAIŅA KĀRKLUVALKA FOTO

2017. gada 14. jūnijā Latvijā sākās dabas skaitīšana, kas ilgs līdz 2019. gada izskaņai. Tik plaša Eiropas Savienības (ES) šim nolūkam īpaši aizsargājamo biotopu jeb dzīvotņu izplatības un kvalitātes apzināšana mūsu valstī notiek pirmo reizi. Pusotra gada laikā, kopš speciālisti veic apsekojumus, reģistrēti vairāki atklājumi. Sūna "Skrajais hipns" uzzieta Moricsalas rezervātā, lielā kosa konstatēta divās atradnēs, bet kāda līdz šim nezināma ala uzzieta Amulas upes krasta sengravā.

Dabu skaitīs trīs gadus

Dabas aizsardzības pārvaldes uzdevumā eksperti uzskaita Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamās biotopus teritorijās, kurās sastopama liela bioloģiskā daudzveidība, piemēram, bioloģiski vērtīgos zālājus, dabiskoties sākušās mežaudzes, purvus, avoksnājus, cilvēka maz ietekmētu jūras piekrasti un kāpas, upes, ezerus, alas un iežu atsegumus. Pēc Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas apstiprinātās metodikas datu bāzēs atlasa tos pašvaldībām, juridiskām un privātpersonām piederošos nogabalus, kuros jau ir atzīmēti biotopi vai kuros tie varētu būt. Biotopu inventarizāciju neveic intensīvi apsaimniekotās lauksaimniecības zemēs (piemēram, aramzemēs, augļu dārzos, meliorētās teritorijās ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un mikroliegumos), apdzīvotās vietās vai teritorijās, kur pēdējos trīs gados jau notikuši izpētes darbi, izsniegti saskaņojumi un atļaujas dažādu darbību veikšanai (karjeri, kūdras ieguves platības u.c.), kā arī mežaudzēs, kas neatbilst noteiktam raksturojumam.

Katru gadu ielānāts apsekot noteiktu kvartālu skaitu. Pagājušajā gadā prioritāri skatīja trīs teritorijas, kurām gatavo dabas aizsardzības plānus, vai bija zināms, ka pašvaldība izstrādā teritorijas plānojumus, un bija nepieciešami aktuālie dati. Šogad daudz apsekojumu ir tieši Kurzemē, un tādi gaidāmi arī nākamajā gadā, redzams Dabas aizsardzības pārvaldes sniegtajā informācijā.

Atklāj arī kaut ko jaunu

Pirmās sezonas visas Latvijas datu analīze rāda, ka vērtīgie ES nozīmes biotopi konstatēti vien nepilnos 18 procentos no 2017. gadā apsekotajām platībām. Šos datus šogad izlases veidā vēlreiz pārbauda dabā, un rudens pusē būs pilnīgs pirmās sezonas apkopojums, norāda Dabas aizsardzības pārvaldes dabas skaitīšanas projekta vadītāja asistente Ilze Reinika. Šobrīd esot zināms, ka, piemēram, Kurzemes reģionā sastopamas visas sešas biotopu grupas (piekraste, meži, purvi, pļavas un ganības, saldūdeņi un iežu atsegumi).

Ķurbes vīgrīzes Talsu pusē.

Projekta "Priekšnosacījumu izveide labāki bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai Latvijā" koordinatore Irīsa Mukāne informatīvajā seminārā pastāstīja, ka vienu reizi sešos gados ir jāsniedz ziņas Eiropai, cik lielās platībās un kādi biotopi dalībvalstīs ir. Tomēr galvenais ir dabas vērtības apzināt pašiem un domāt, kā tās būtu saudzējamas un saglabājamās. Speciālistu apsekojamās teritorijas sadalītas noteiktos kvartālos, daudzviet dabas skaitīšana notiek katru gadu.

EDGARA LĀČA FOTO

UZZIŅAI

Īsumā par dabas skaitīšanu

- Notiek no 2017. gada līdz 2019. gada beigām.
- Dabā strādā 250 eksperti no Latvijas, Lietuvas, Igaunijas un Baltkrievijas. Katram ir eksperta apliecība.
- Latvijas teritorija sadalīta 495 kvadrātos, un ES nozīmes aizsargājamo biotopu uzskaiti veic teritorijās, kurās sastopama bioloģiskā daudzveidība.
- Neapsekos lauksaimniecības zemes, kurās nav ilggadīgu zālāju vai bioloģiski vērtīgu zālāju.
- Pirms noteikto teritoriju apsekošanas pašvaldībām, privāto zemju īpašniekiem (tiesiskajiem valdītājiem) uz deklarēto adresi izsūta informatīvu vēstuli.
- Plānots izstrādāt dabas aizsardzības plānus 20 aizsargājamām teritorijām (dabas liegumi "Platenes purvs", "Dīļu pļavas", "Ventas un Šķerveļa ieleja", "Sventājas upes ieleja", dabas parks "Riežupe", "Kemeru nacionālais parks", dabas parks "Ragakāpa", dabas liegums "Garkalnes meži", "Gaujas nacionālais parks", dabas liegumi "Dūņezers", "Vidzemes akmeņainā jūrmala", "Mežole", "Lubāna mitrājs", dabas parki "Vecumu meži", "Numernes valnis", "Aviekstes paliene", "Dvietes paliene", "Sīlene" un aizsargājamo ainavu apvidi "Nīcgales meži" un "Augšdaugava"), kā arī sagatavot piecu sugu aizsardzības (apsaimniekošanas) plānu izstrādi grupām "Roņi", "Pūces", "Diķa naktssīkspārnis", "Platausainais sikspārnis" un "Dzeņi".
- Informāciju par dabas skaitīšanu atklāto var iegūt vietnēs www.skaitamdabu.gov.lv un <http://ozols.daba.gov.lv>.

Starp tām izņēmums ir bioloģiski vērtīgie zālāji, kuru īpašniekiem jau pavasarī vajadzēja pieteikties atbalsta dienestā, tādēļ tikai šī biotopa īpašnieki ir saņēmuši reālus rezultātus par aizvadīto gadu. Šajā grupā redzams, ka vislielākās platības aizņem sugām bagātās ganības un ganības pļavas, mitri zālāji periodiski izžūstošās augsnēs un mēreni mitras pļavas. Vērtējot teritoriju apsekojumus, speciālisti pērn secinājuši, ka bioloģiski vērtīgie zālāji ir apdraudēti un dabisko zālāju platības sarūk.

I. Reinika skaidro: "Galvenais

iemesis ir dabisko pļavu neapsaimniekošana vai nepareiza apsaimniekošana. Daļēji zālāju ir konstatētas svešzemju augu sugas, piemēram, latvāņi, lupīnas, Kanādas zeltslotiņas, kā arī ekspanzīvas sugas, kas liecina par nepiemērotu vai nepietiekamu apsaimniekošanu. Vērojama tendence, ka zālāji, tostarp bioloģiski vērtīgie, neauglīgās augsnēs tiek apmežoti."

Atklāti arī vairāki jaunumi. Iespējams atklājums ir, piemēram, lielā kosa, kas Latvijā teritorijā sastopama vien retās vietās. Lielā kosa ir viena no Latvijas dabas vērtībām, saudzējama, tāpēc kon-

krēta atrašanās vieta netiek popularizēta, lai pasargātu no pārāk lielas cilvēku ziņkārības. Šīs kosas augstums var sasniegt 2,6 metrus. Tā ir arī vērtīga, jo kāts satur fermentus un silīcija dioksīdu un tās sastāvā ir vielas, kuras var izmantot sēnīšu slimību, piemēram, miltrasas, apkarošanai.

Plāni teritorijām un sugām

Līdztekus dabas skaitīšanai iecerēts arī izstrādāt dabas aizsardzības plānus 20 īpaši aizsargājamām dabas teritorijām. Plāns būs dokuments, kurā apkopos informāciju par sugas atradnēm un populācijas tendencēm, sugu ietekmējošiem faktoriem, kā arī ieteicamiem pasākumiem tās aizsardzībai. Pagājušajā gadā uzsākta astoņu plānu izstrāde, un tuvāko mēnešu laikā iedzīvotājus aicinās uz apspriedi par dabas aizsardzības plānu izveidi aizsargājamās ainavas apvidum "Augšdaugava", dabas liegumiem "Ventas un Šķerveļa ieleja", "Mežole", "Sventājas upes ieleja" un dabas parkiem "Numernes valnis" un "Riežupe". Apspriedēs ikviens interesents aicināts paust viedokli par konkrētās teritorijas attīstību un apsaimniekošanu nākamā 10-15 gadu laikā.

Savu kārtu gaida arī piecu sugu aizsardzības plānu izstrāde grupām "Roņi", "Pūces", "Diķa naktssīkspārnis", "Platausainais sikspārnis" un "Dzeņi". "Tiem jābūt gataviem noteiktos termiņos, tuvākais no tiem ir nākamā gada

pavasarī, kad saņemsim diķa naktssīkspārņu plānu, pēc tam par roņiem, pūcēm, bet 2020. gadā arī par platausaino sikspārni un dzeņiem," stāsta I. Reinika, piebilstot, ka līdz šim nekas tāds tik plaši neesot skatīts un pētīts. Piemēram, augusta otrajā pusē interneta vietnē www.skaitamdabu.gov.lv, kur var iegūt informāciju par dabas skaitīšanu, jau publicēti pirmie atklājumi par platausainajiem sikspārņiem Latvijā.

Biotops nenozīmē aizliegumu

Projekta koordinatore Irīsa Mukāne stāstīja, ka sabiedrībā valda nepamatots uzskats, ka biotopa atklāšana tūlīt nozīmē aizliegumu konkrētā teritorijā veikt kādas darbības. "Biotopu mākslīgi izveidot ir ļoti grūti. Tās ir teritorijas, kuras apdzīvo kādas konkrētas dzīvnieku vai augu sugas, kuras piemērojušās noteiktiem dzīves apstākļiem. Tie var būt augi, dzīvnieki un sēnes. Veicot apsekojumu dabā, eksperti kartēs atzīmē biotopu, kas atbilst noteiktiem kritērijiem. ES nozīmes biotopa konstatēšana kādā teritorijā automātiski nenozīmē ierobežojumus. Biotops nav jauna aizsargājama dabas teritorija, par ko daudzi pirms dabas skaitīšanas uztraucās. Saimnieciskās darbības ierobežojumus nosaka tikai saskaņā ar normatīvajiem aktiem par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vai mikroliegumu izveidošanu atbilstoši biotopu aizsardzības mērķiem un to ekoloģiskām prasībām. Ir vienošanās, ka šī projekta laikā netiek veidotas jaunas aizsargājamas dabas teritorijas, jo vispirms jāizziņa, kas Latvijā ir," skaidroja I. Mukāne.

Cer iegūt precīzu informāciju

Istenojot šo projektu, eksperti cer iegūt precīzāku informāciju par biotopu izplatību Latvijā. Tā būs arī publiski pieejama. Ikviens interesents varēs ielūkoties datu bāzē un jau pirms zemes iegādes redzēt, vai konkrētajā apkārtnē ir īpaši aizsargājami biotopi vai kādi aizliegumi. Savukārt, ja tiks atklāts bioloģiski vērtīgs zālājs, attiecīgās teritorijas saimnieks varēs saņemt atbalsta maksājumu.

Lai skaidrotu dabas skaitīšanas nozīmi un iepazīstinātu ar tās norisi, izveidota mājaslapa www.skaitamdabu.gov.lv, kurā iespējams sekot līdzi aktuālajai informācijai. Šo pasākumu atbalsta Eiropas Savienība, atvēlot tam vairākus miljonus eiro, valsts finansējums ir ap pusotru miljonu eiro.

Materiāls tapis ar Latvijas Vides aizsardzības fonda finansētu atbalstu